

— 1981
1 — 50 LİRA

TARİH

E EDEBİYAT MECMUASI

Osmanlı devletinin en büyük hükümdarı ORHAN GAZİ (1282/1288 - 1360)

«— Halk'a hakkı olduğu kadar itibar verdim, şerefini ne pek azalttım ne de pek bol sundum. Zengin ve kuvvetli olan ağalara (— hakkımızdan çoğunu almayacaksınız!) dedim.

Her iki yanı da kuvvetli silâhla korudum, hiç birine ötekini haksızca ezdirmedim.»

SOLON*

Halkçı Şinâsi ÇORUH

Orhan Gazi, niçin Osmanlı Devleti'nin en büyük hükümdarıdır? Araştırmamızda bu sorunun cevabının verildiği görülecektir. Yazımıza başlarken, ünlü İngiliz tarihçisi Dr. Arnold Toynbee'nin 1962 yılı Kasım ayının 20 ve 21 nci günlerinde İstanbul Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakülteleri Konferans salonunda verdiği (İlmî Bir Problem Olarak Çağdaş Tarih) ile (Tarihin Faydası ve Değeri) adı altındaki konferanslarının bazı noktalarını nakletmek faydalı olacaktır: «—Tarihi niçin inceliyoruz? Acaba zahmetine değer mi? Bu soruya müspet bir cevap, kesinlikle verilemez. Bu noktayı, ufak bir hikâye ile açıklayayım: Pek fazla tahsili olmayan bir kadın vardı, entellektüel problemlere karşı hiçbir ilgi duymuyordu. Fakat birgün, bir tesadüf eseri, kendisini, bilgin kimşelerin ortasında buluverdi. Toplantıda bulunanların hepsi, tarih prob-

lemlerine büyük bir ilgi duymaktaydılar. Tabii, bahsettiğim genç kadın hariç. Bu bilgili kişiler, eski Roma İmparatorlarının tarihçelerini tartışıyorlardı. Bu imparatorların çeşitli çılgınlıkları, kepezelikleri vardı. Çoğunun da hayatı feci şekilde son bulmuştu. İşte, bahsettiğim bilgili kimşeler bütün bu hususlar hakkında inceden inceye işi ele alarak, önelindeki konuyu tartışıyorlardı. Tabii, genç kadının, bütün bu konuşmalardan içi sıkılmıştı. Bahsedilen imparatorların, acayip acayip isimleri

*) SOLON (Eksekestides oğlu), Medontidler (Medon-oğulları) soyundan bir Atinalıdır. M.Ö. VII. yüzyılın sonu ile VI. yüzyılın ilk yarısında yaşayan bu büyük adam, M.Ö. 594'de Kanunlar yaptı. Ancak bundan sonra Atina demokratio'sunun geliştiğini görüyoruz. Şiir, elimizdeki kaynaklara göre M.Ö. 594 yılından önce yazılmış.

vardı ve bu isimler kadına hiçbir şey anlatmıyordu. Bu yüzden genç kadın dinledi dinledi, sonra bir fırsatını bularak, ilk görünüşte çok safça sayılabilecek sualler sormaya başladı. Önce şunu sordu: — *Bu adamların hepsi berbat insanlardı, değil mi?* Tarihçiler hep birlikte: — *Evet, tabii dediler.* Kadın devam etti: — *Bunların hepsi çoktan ölüp gitmiş, değil mi?* Tarihçiler ise: — *Evet, hepsi ölüp gitmiş* diye cevap verdiler. Ve bir taraftan da kadına acır şekilde gülümsediler. Genç kadın ise sözünü şu şekilde bağladı: — *Öyleyse ne demeye bu adamlar hakkında hâlâ konuşup duruyoruz?* Kadının bu sözleri, bütün o bilgili adamları şaşkına çevirdi, hepsi afalladılar. Konuşma da, bu suretle, birdenbire bir çıkmaza girmiş oldu. Zaten kadının da istemiş olduğu şey buydu. Tarihçilerin, uza-yıp giden, can sıkıcı konuşmalarını kesmek istiyordu. Hakikaten de bunda muvaffak oldu. Yalnız, bunu yaparken ortaya öyle bir mesele çıkardı ki, tarihçiler şimdiye kadar bunu hiç ağıllarına getirmemişlerdi. Bu meseleye, uygun bir cevap vermek içinse bütün bir hayat boyu çalışmak gerekebilir

Şurası kabul edilmelidir ki, ileriye bakarken ve hareketlerimizi ayarlarken, hemen önümüzdeki geleceğe ışık tutacak şey de, gene, geçmişe ait tecrübelerimizdir. Geçmişe ait tecrübelerimiz diyoruz. Bunun başka bir ismi daha var. Adına tarih denmektedir. Tarih deyince, genellikle, insan neslinin topyekûn bütün tecrübeleri aklımıza gelmelidir.

İnsanlarla ilgili olmayan olayların tahminlerini, matematik bir kesinlikle başarabiliyoruz da, acaba niçin, insanlarla ilgili işde bunu yapamıyo-

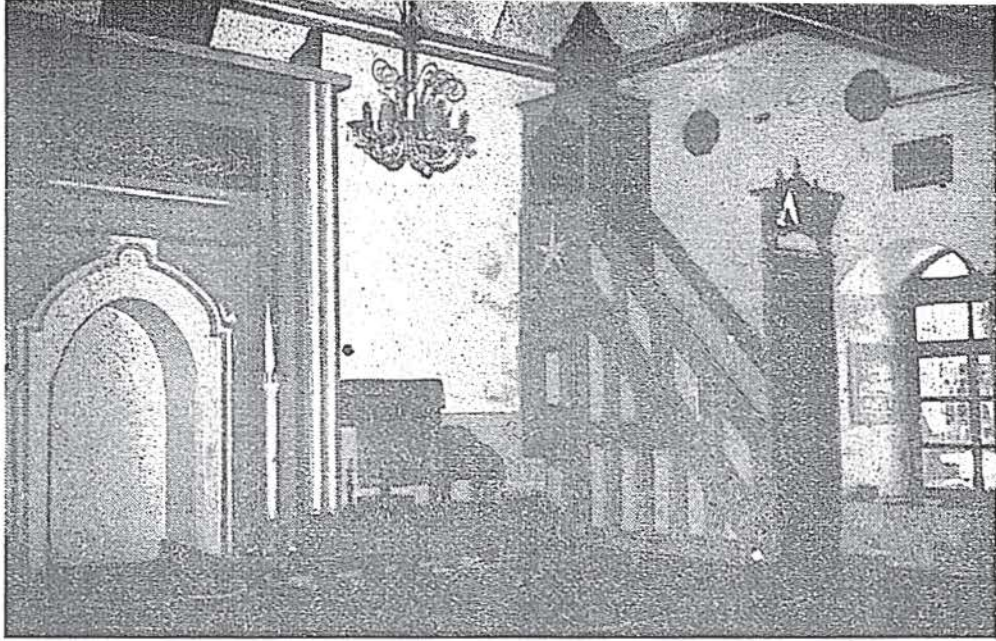
ruz? Bunun sebebi, insanların, birçok şeyler arasında birşey seçebilme imkânına sahip olmasıdır belki de.

Her insanın yapacağı bir seçmeyi, Allah, çok önceden, kesinlikle bilmektedir. Aynı şekilde, Allah'ın bu peşin bilgisi, yıldızların hareketleri hakkında, astronomi uzmanlarının ön bilgilerinden çok daha kesindir.

Benim özellikle ilgilendiğim nokta ise şu: insanların, gelecekteki seçimlerine ait bu ilâhi bilgiden, bizim hiç haberimiz olmamaktadır. Bu ise, münakaşa götürmez bir gerçektir. İşte bu eksiklik yüzündendir ki, insanlık tarihinin geçmiş bilgilerine dayanarak, gene insanların, gelecekteki yollarını kestirmek imkânından yoksun bulunuyoruz. Her ne denirse densin, şurası açık ki, tarihin ışığı altındaki tahminlerimiz hiçbir zaman kesin olamıyor. Tarihi incelemenin, bu gibi bir pratik fayda sağlamasını beklememek lâzımdır. Tarihi incelemenin, incelemelerin eğer bir değeri varsa, herhalde bu bahsettiğimiz alanda olmasa gerek.

Buna karşılık, hayatın bir başka pratik sahası var ki, tarih burada, bilhassa son zamanlarda büyük bir rol oynamıştır. Bu saha ise, uyuklamakta olan milli şuurların yeni baştan canlanmalarıdır. Tarihi incelemeler ise, bu şuuru uyandırmakta gerçekten büyük bir rol oynamışlardır. Yakın tarihin göze çarpan özelliklerinden birisi de, suyun altında kalmış milliyetçilik cereyanlarının, suyun üstüne yükselmeleri olmuştur.

Bu uyanış cereyanı, birçok imparatorlukları söküp atmış, çok daha fazla sayıda milli devletleri ya yaratmış ya da yeniden kurmuştur. Bu ise, hakikaten çok büyük ve çok mü-kemmel bir devrim hareketidir. Bu

Hacı Özbek Camii, tarihi bilinen en eski kitâbeli Osmanlı mimarî eseridir. 1330'da Osman Gazi tarafından zaptedilen İznik'te 1333 yılında inşa edilmiştir. Oniki köşeli bir kasnağa oturan 7.90 m. çaplı kubbede geçişler Türk üçgenleri ile sağlanmıştır. Camiye batıdan açılan, bir ayna tonoz ve bir beşik tonozla örtülü üç kemerli son cemaat yeri bugün yıkılmış durumdadır. Tek kubbelidir. Resimde, çamiin mihrabı, minberi ile Eşrefoğlu sokağına açılan pencerelerinden biri görülmektedir. Dikkat edilirse, pencerenin iç duvarındaki kitâbe vardır. Bu kitâbe, o'nun İznik alındıktan sonra yapılmış ilk cami olduğunu kanıtlamaktadır. Son yıllarda bir tamir görmüş camii hâlen ibâdete açıktır.

devrim hareketinin arkasında ise, çeşitli milletlerin, kendi *millî tarihlerini bilmeleri ya da yeni baştan öğrenmeleri, büyük bir itici kuvvet olarak, kendisini daima hissettirmiştir.*

..... »

Çağımızın en büyük tarihçilerindei Dr. Arnold Toynbee (Doğm. 1889)'nin tarih üzerine öne sürdüğü fikirlerin hiçbir şaşkıncı yanı yoktur. Onları olduğu gibi kabul ediyoruz. Zira hepsi inkârı kabil olmayan hakikatlardır. Arnold Toynbee, İngiltere'de Londra'da Ekim 1975'de hastanede ölmüştür.

Şimdi bütün Türk aydınlarına tek tek sorsak: «— Orhan Gazi kimdir?» Hepsi kendi aralarında sözleşmişçesine: «— Orhan Gazi, Osman Gazi'nin oğuldur. Ve 2 nci padişah-

tır.» diyeceklerdir. Aslında bu cevapta hatâ yoktur, ama klişe bir aktarmadan ibarettir. Orhan Gazi'nin Osmanlı Devletinde 2 nci padişah olduğunu söylemek demek, O'nun bilinmesi demek değildir. Yapılanları korumak asıl başarı olabilir mi? Temeli atılmış müesseselere bekkilik, ancak geniş bir saygı işaretidir. Orhan Gazi, kendi devrine kadar yapılanları teslim aldıktan sonra aynı yoldan yürüyüp sınırları daha uzaklara götürmeyi başarmıştır. Ama, bu O'nun büyüklüğünü ortaya koymaz. Kılıç gücü ile dehşet saçarak toprak sahibi olmak ancak Orhan Gazi'nin iyi bir savaşçı olduğunu gösterir. İyi bir savaşçı ise, iyi bir devlet adamı hüviyetini taşır mânasında değildir. Her nedense, bizde alışlagelen çok yanlış bir fikir tutumu var-

dır. Biri bir noktayı elde etti mi, sanki varolan öteki hayati noktaları da kazandı kabul edilir. Oysa, bir şahsiyete «büyük» damgasını vurmaktan önce o'nun yaşadığı devir ve yine o ortamın şartları en küçük ayrıntıları ile aydınlığa çıkarılmalıdır. Ki, ondan sonra anlatılmak istenen şahsiyet üzerinde rahat bir tartışma yapılabilsin.

Orhan Gazi, basit ve yakıştırmaları kolay gelen menkıbelerle çevresinde büyüklüğü tasdik ettirilecek türde küçük bir padişah değildir. Acaba, O'nun hakkında söylenegelen bu menkıbeleri bir yana itsek, elimizde ne kalır?

Tarihin kendi akışı içinde bile hatalı düşüncelere imkân hazırlayan olaylar panoramasına rastlamak kabildir. Onun için TARİH, sağlam bir laboratuvar çalışması ister. Ve biz, tarihi, masal mânâsında ondan dolayı kabul etmiyoruz.

Orhan Gazi, babasının adını taşıyan Osmanlı Devletini gerçekleştirenken, Türklerin o güne kadar (yaşanarak) gelen geçmişlerini asla ihmal etmedi. Bu davranış, O'nun, eşine ender rastlanan büyük bir sentezci olduğunu ispatlar sanıyoruz. Dağınık değerleri (biribirine fayda getirecek şekil ve mânâda) bir araya toplaması, gücünün yalnız bileğinde olmayıp; dimağ dünyasının çok renkli, zengin, olgun, analiz hüviyetini haiz bulunduğunu da ortaya koyar. Doğrusunu söylemek gerekirse, kimseyi küstürmeden devlet kuran kaç büyük şahsiyet görmüştür şu döner dünya? O halde?

Babası (Kara) Osman Gazi (1258-1324) oğluna, ne altın ne de gümüş bıraktı. Geride bir kaşık, bir tuz kabı, bir sarık, ipekli kırmızı sancak (iki ya da üç adet), iki çift öküz, beş altı koyun ve bakımlı binek atları (sayıları öteki arkadaşlarından

farklı değildi) kaldı. Fakat, bütün bunlardan daha önemlisi Osman Gazi, Osmanlı Türklerine yeri doldurulmaz, eşi bulunmaz bir şahsiyet bırakıyordu: «Orhan Gazi.» Evet, daima başlangıç temel olur düşüncesi yaygındır. Yani, Osman Gazi Devleti kurmuştur, diyoruz. Ama bu sözü fizik bir kaideye uyararak söylediğimizi unutmuyoruz. Her hareket bir başlangıç ister. Bir olay başka bir olaya yol açar. Dikkat ve sabırla analiz edersek gerçek kurucunun Orhan Gazi olduğunu görürüz. Ne diyor Osman Gazi: «— Biz Hakka emanetimizi teslim üzereyiz. Esef etmem. Zira, Orhan gibi bir halef bırakıyoruz.»**

Babalar çocuklarına en güzel miras olarak Dostlarını bırakabilmeyi başarmışlardır. Osman Gazi bunu yerine getirmiş bir babadır.

Akçakoca, Hasan Alp, Abdurrahman Gazi, Turgut Alp, Köse Mihal Bey (Abdullah Mihal), Aykut Alp, Karamürsel... O mirasın elle tutulur ispatlarıdır.

Orhan Gazi, babasından son olarak şu sözleri duydu: «— Adaletli ol, iyi adam ol, merhametli ol. Bütün tebaamı eşitlik üzere koru. İslâm dinini yeryüzünde yay. Padişahların ödevi budur. Ve Cenâb-ı Hak'ın lutfuna işte bu suretle kavuşurlar...»

Her ferdinin kahraman olduğu bir toplumun arasında Orhan Gazi'nin karşılaştığı zorlukları iyi tanımak gerek. Osman Gazi vefat ettikten sonra acaba herkes kendi bileğinin hakkını almaya kalksa idi, ne olurdu? Diyeceksiniz ki: «— Herkes Orhan Gazi'yi hükümdar tanımış. Ve kimse baş kaldırmamış. Onun için böyle bir şeyi düşünmek mânâsızdır.» Yukarıda, her ferdinin kahraman olduğu bir toplum dedik. Böy-

**) Hammer, Cilt I, sayfa 124.

le toplumlarda bir insanın kendini halka kabul ettirmesi öyle düşünüldüğü kadar kolay değildir. O halde, Orhan Gazi daha çok öncelerden şahsiyetinin yüksekliğini ispatlamıştır. Çünkü, geride kalanları çevrede toplamak için Osman Gazi'nin bıraktığı mirasta ne altın var, ne de gümüş.

Değerli hocam (rahmetli) Dr. Abdülhak Adnan Adıvar'(1882-1955)'ın: «— Genç yazarlarımıza bir tavsiyede bulunmak isterim: Ağızdan bilgi, hatta ilk kaynaklar, ana kitaplar sayılmayan eserlerde gördükleri bilgileri kendileri incelemeyen eserlerine almasınlar; fazla fakat yanlış bilgiye az ve fakat doğru bilgiyi daima tercih etsinler.» öğütüne daima sadık kalmayı ilmi bir ödev bildiğim için, Orhan Gazi hakkında anlatıla gelen bazı nakillere rağbet etmediğimi bilhassa belirtmek isterim.

O halde, Orhan Gazi çevresine ne verecek? Önce «güven» verecek. Bu güven, yakıştırma ve kuvvet etkisi ile sağlanmış bir güven olamaz. Zira, ötekilerde kendi çapında koca koca kahramanlar. Onlar yakıştırmalarla avutulacak türden adamlar değildirler. Daha kısa ifade ile şunu söyleyelim ki, o devir, Türk'ün cücelik nedir bilmediği ve tanımadığı bir devirdir. Başarısızlık karşısında ölmeyi şeref bilen, yüce devir.

İşte, Orhan Gazi, babasından miras kalan dostları hiç gücendirmeden onların hizmetlerinden faydalanmasını başarmış örnek bir teşkilâtçidir. Sosyal ve siyasi olayları önce analiz sonra sağlam bir sentez yapmayı ihmâl etmemiştir.

Orhan Gazi devrinde hiçbir karanlık iş olmamıştır denebilir. Fakat, Bursa Kadısı Çandarlı Kara Halil Paşa'nın rüşvet aldığı söylenir***. Ki, bu da aslı tam ispat edilmiş bir söylenti değildir. Öyle sanıyoruz ki,

yaya sınıfına alınmayan üç-beş kişinin (sırf çekememezlik duygusu altında), uydurdukları dedikodudan ibarettir. Zira, Orhan Gazi devri (hem halk, hem devlet adamı yönünden) en asil devirdir. Herkes tek tek fazilet yarışındadır. Sanatkârı, esnâ-

***) Osmanlı Devletinde Rüşvet (Dr. Ahmet Mumcu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Hukuk Tarihi Kürsüsü Doçenti) sayfa 83/84: (Daha Orhan bey — 1281-1362/680-764 hük. 1324/725 — Devletin temellerini atarken dürüstlüğü ile şöhret yapmış olmasına rağmen, Bursa Kadısı Çandarlı Kara Halil Paşa'nın (?-1387/789) Askeri örgütün ilk adımı sayılan «Yaya» sınıfını kurduğu vakit, rüşvet aldığı söylenir: «... Çok kişiler kadıya rüşvetler virüb beni yaz didiler.» Mehmet Neşri: Kitâb-ı Cihân-nu'mâ-Neşri Tarihi Cilt I, S. 155. Bu söylentinin doğruluk derecesini tahkike şimdilik imkân yoktur. Fakat böyle bir söylentinin varlığı bile ilk devirlerden itibaren rüşvet kavramının Osmanlı Devleti Örgütünde bilindiğini gösterir.)

Tarih ve Edebiyat
Yayınları

Şevket Rado

SAADET YOLU

*Daha iyiye, daha güzele
doğru denemeler*

Yeni çıktı.

Fiatı: 100 Lira

Abonelerimize % 20 tenzilatla
verilir.

fı, köylüsü, şehirlisi, kumandanı, askeri ne varsa hepsi bir ötekine örnek durumda. Bütün halk Ahlâk üzerine titriyor. Devlet adamına korku ile değil, sevgi ve saygı ile bağlı. Şu halde, Orhan Gazi'nin İznik'te yaptırdığı imâretin açılışında halka kendi eli ile çorba dağıtması asla yadırganmamalı. Devlet adamı halktan kaçmıyor ki. Herşey ortada yapılıyor. Kapalı ve gizli tek yan yok.

Osman Gazi'nin adaleti ünlüdür. Fakat, biz adaletin ölümle gerçekleştiğini kabul etmiyoruz. Ve bundan dolayı, amcası Dündar Gazi'yi sırf öne sürdüğü fikirle suçlayıp, hemen o anda sanki adaleti yerine getirmişmişçasına okla vurup öldürmesi bir ibret olarak gösterilir. Ama, Köprühisar alınmazdan önce toplantıyı yapıp, hepsinin düşüncelerini öğrenmek isteyen Osman Gazi'dir. Dündar Gazi doksan yaşın verdiği bir tecrübe ile: «— Kıskaç komşuları kendi aleyhine birleştirmiş olursun» demişti. Ve böylece aceleci bir ruha sahip olan Osman Gazi'nin oku, amcasının hayatına son verdi. Ölüm, ölümdür. Canlı için ölüm bir mükâfat mıdır? İşte bu sebeple, biz adaletin ölümle gerçekleştiğini kabul etmiyoruz.

Orhan Gazi, bütün bunların hepsini kendine ibret kabul etti. Ve gözlerini bu fâni âleme yumuncayadek kimsenin canı ile uğraşmadı. Daha açığını söylemek gerekirse, Can'a Sevgi - Saygı duyan bir şahsiyetti. Hz. Muhammed'i (S.A.) çok iyi anlamıştı. Bazı tarih yazarları Orhan Gazi'yi tahsil bakımından eksik gösterirler. Oysa, Orhan Gazi bir bilgin değil, bir hükümdardır. Kendisi de: «— Ben bilginim» dememiştir. Fakat, ilme, bilgine saygısızlık ettiği de görülmemiştir. Fatih Sultan Mehmet'de de rastladığımız bu

saygının temeli her halde böyle ulu bir ataya dayanıyor. Teşkilât genişledikçe O'nu idare eden de tarihte daha yaygın ve daha yaldızlı bir yer işgal eder. Ama, unutulmasın ki, temel önemlidir. Hiçbir evlât babasını inkâr edemez. Bugün Ay'a giden insan, dünü nasıl küçümseyebilir?

Nikaia'da yani İznik'te 1332 ? — 1330 yıllarında gerek bina ve gerek öğretin bakımından Selçuklular devrinin devamı gibi kabul edilen ilk Osmanlı Medresesi kurulmuştur. Bu medresenin ünlü ilk başmüderisi Davud bin Mahmud-ür-Rumî-ül-Kayserî (ölm. 1350 = 756) Mısır'da tahsil etmişti. Mütehassıs bir bilgin olan bu zat Muhyiddin-i Arabî'nin (1165 = 560/1240 = 638) Fusus-ül-hikem = «Hikmetlerin aslı»'ine yazdığı bir şerhte (Matla-ü husus-ül-kilem fi şerh-i fusus-ül hikem, Tahran, 1299) tasavvufu savunmuştur. Hattâ derler ki, bu şerh yüzünden tasavvuf Osmanlı ülkesinde kolaylıkla tanınmış ve yayılmıştır. Hoca Davud'dan sonra Taceddin-i Kürdî'yi görüyoruz. Ondan sonra Hoca Alâeddin (Kara) — ölm. 1393 = 300 — geliyor. Ünlü Emir Sultan (1368 - 1429)'ı yazdığı bir mektupla Yıldırım Bayezid'e karşı şiddetle savunan büyük ulemâ Şemseddin Mehmed bin Hamza-el-Fenârî (ölm. 1430/1431 = 834)'de İznik medresesinden yetişmiştir. Ve Hoca Alâeddin'in talebesidir. Son zamanlara kadar medreselerde okutulan Mantık kitabı (Hicri 1304 yılında İstanbul'da basılmıştır) ile uveysât-ül-efkâr fi ihtiyar-i üli'l-ebzar adlı eseri pek meşhurdur. Bu aziz ve büyük bilginin «Toprak, yaşayışları bilgilerine uygun olan ulemanın etini yemez» hadisini ispat için hocası Kara Alâeddin'in mezarını açıp baktığını ve cesedin çürümüş olduğunu gördüğünü nakledderler. Herhalde, sufi ulemâdan

olan Antakya'lı Abdürrahman-ül-Bis tamî (ölm. 1454 = 858) Dürret-üt-tac-ür-resail'de (Nuruosmaniye Kitap., No. 4905) İznik medresesi ve şehri için sözlerin en güzelini söylemiştir: «— BİLGİNLER YUVASI.»

İkinci büyük medresenin de yine Orhan Gazi zamanında Bursa'da kurulduğunu görüyoruz. Bursa medresesine yapılan tâyinler İznik medresesinden olmuştur.

1333 - 1334 yılında İznik'te taş ve tuğladan örme yapılan câmi: Hacı Özbek Câmiidir. Ve bu câmi, Osmanlılarda yapılan ilk câmi olarak kabul edilirse de, ihtiyatla karşılamak daha doğru olur. Zirâ, câmi yapmak, Türk - İslâm ananesidir. Türk nereye uğramışsa, oraya câmi yapmıştır. Bunu bugün delilleri ile tespit etmek pek o kadar kolay olmasa gerek.

Orhan Gazi, Lala Şahin'e: «— Bu seferde elde edilen bütün ganimet senin olsun» diye söz vermişti. Fakat, o kadar çok mal elde edilmişti ki, bunu tek kişiye vermek, ötekilerin hasedini çekerd. Orhan Gazi: «— Bunu taksim etsek» dedi. Ama, Hoca Taceddin-i Kürdi: «— *Hükümdarlar, verdikleri sözden geri dönmezler*» diyerek, bütün ganimetin Lala Şahin'e verilmesine yardım etti.

Orhan Gazi devri böylesine samimi, böylesine ciddi, böylesine hür ve âdil bir devirdi.

Orhan Gazi, Osmanlı Devletinde ilk parayı bastıran hükümdardır. Değerli bir araştırma olarak kabul ettiğimiz sayın Ekrem Kolerkılıç'ın «*Osmanlı İmparatorluğunda Para*» adlı eserine eğilmeyi burada faydalı buluyoruz: «— Osman Bey'in ölümü ile Orhan'ın Padişahlığı arasında boş kalan birkaç sene vardır. İşte bu boşluğu Şeyh Edebali'nin kızı Bala Hatun ile Osman Bey'in öz ev-

latları Alaaddin Bey doldurmuştur. Orhan'ın annesi Ömer Bey kızı Mal Hatun'dur.

Osmanlıların ilk devirlerine ait vesika ve kayıtların yokluğu o zamana ait olaylar hakkında kesin bilgi edinmemize imkân vermiyorsa da Arap müverrihlerinden bazıların da bu hakikatleri aydınlatmaya yarar bilgilere rastlıyoruz. Meselâ: Ebülmehasin Yusuf Zahiri (*Elmehil adlı kitabında: Osman Bey'in ölümünden sonra oğlu Erdem Ali Bin Osman padişah oldu*) diyor. İbni Hacer'de oğlu Erden Ali o'nun makamına geçti, cümlesi ile Osman Bey'den sonra oğlu Erden Ali Beyin Padişah olduğunu anlatmaktadır.

1865 yılında İstanbul'da Fransız Sefareti tercümanlığını yapan ve Türkiye İktisadi Tarihi adlı çok değerli bir eser meydana getiren M. Belin — *Lâkin Selçuk Hanedanı in kiraz bulunca Alaaddin, Dinar ve zer ihracını ve kendi namına basılan Tıla ve sim sikkelerin tedavülünü kardeşine teklif etti* — diyor.

Şurada dikkat edilecek başka bir nokta daha var ki Alaaddin Bey ile Ali Erden aynı kimsedir.

Osman'ın büyük oğluna matbu tarihlerimizde (paşa) denilmekte ise de eski kayıtlarda hep (Bey) unvanı kullanılmaktadır. Şu kadar ki, Osmanlı tarihleri (Hicri 723; Milâdi 1322) ve (Hicri: 728; Milâdi: 1327) yılları arasındaki saltanat boşluğu ve o zamanın hadiselerini örtmek için isim benzerliğinden istifade ederek Hacı Kemalettin Ahi'nin oğlu Vezir Alaaddin Paşa ile şehzade ve veliahd olan Ali Erden Beyi bir kimse gibi göstermişlerdir. Paşa unvanını takmak için de birtakım sebepler icat etmişlerdir.

.....
Osman'ın ölümünden sonra Ali

Erden Bey Osmanlı tahtına geçmiş ve istiklâl alâmetlerinden biri sayılan Tıla ve Sim hatıra sikkelerini bastırmıştır. Fakat bu sikkelere bugüne kadar rastlanmamıştır. Yalnız bugün mevcut en eski Osmanlı parası, Hicri: 727, Milâdi: 1326 tarihi ile Orhan adına Bursa'da basılmıştır. Bu gümüş sikke; İlhanlıların akçalarından ayırt edilmesi için (Akçai Osmanî) diye isimlendirilmiştir.

Pek eski zamanlardanberi her millet, bastıracağı para için ya altın veya gümüş madenini üstün tutardı. Bazan da her iki madeni beraber kullanmışlardır. Osmanlılar ise, Ali Erden ve Orhan'ın ilk paralarını gümüşten kesmişlerdir. Çift maden sistemine ancak Fatih zamanında girdiler»..... (sayfa: 9-10-11).

Orhan Gazi, ordu işlerini düzenlerken, bunu mânevî yönden de takviye etmek istemişti. O'nun Hacı Bektaş-ı Veli (1209 - 1270) ile görüştüğünü ve o ulu evliyanın da yeni kurulmakta olan orduya duâda bulunduğunu naklederler. Bu konu ayrıca araştırma ister. Aslında, XIII. yüzyıl Anadolu'su çok karışıktır. Elimizde, her olayı tam gereği ile ispatlayacak senet yoktur. Şu halde her nakledilene doğru kabul etmemiz icap eder. Fakat, Hacı Bektaş-ı Veli Hz.lerinin bir müridi ile karşılaşmış olabilir. Ve sonradan bu asıl evliyâ ile yer değiştirebilir. İlk yaya askerinin hâlis Türk kamından olanlardan toplandığını biliyoruz. Disiplin içindeki ordu ile her savaşta galip gelineceğini bilen Orhan Gazi, askerî kıyafeti de düzenledi. Ama, Fatih Sultan Mehmet devrine kadar gerek askerinin, gerek devlet adamlarının kıyafetlerinde sadelik görüyoruz. Zira, İslâm'da gösteriş yoktur,

kaidesine bağlı idiler. Ki, bu da onların inançlarına gösterdikleri samimiyetin ispatıdır.

Bugün, «Orhan Gazi» adını taşıyan Yalova ile Bursa arasında ve İznik gölünün kenarında minnacık bir kasaba vardır. Pazar kurulduğu için önceleri Pazarköy adını vermişler. Orhan Gazi, bu kasabada bir hamam, bir cami inşa ettirmiş. Cami maalesef yoktur. 1934 yılında minaresi yıktırılmış. Yalnız üç kurnalı hamamında (bugün halen halka açıktır) iki kurnası (karşılıklı) ilk kurulduğundan beri değiştirilmemiştir. Yâni, o kurnalar Orhan Gazi'ye aittir.

Derler ki, Orhan Gazi, Gelibolu ve civarının fethini müteakip bir av kazasında ölen (1359) oğlu Süleyman Paşa'nın acısına dayanamadı ve 1360 yılında bu fâni dünyadan göçtü.

Joseph von Hammer onun için şöyle diyor:

«— Orhan hiçbir vahşet eseri, hiç bir öldürme ile lekelenmeden otuzbeş sene sultanlıktan sonra yetmiş beş yaşında dünyaya gözlerini kapadı. Adaletli, yiğit, savaşçı, güçlü bir padişah idi. Görünüşte babası Osman'dan daha çok medenî bir durumu vardı: Onun gibi burnu kavışli ve kaşları sık olmakla beraber, kurnal saçları, mavi gözleri, yüksek alını, uzun ve ince boyu, geniş göğsü, adaleli kolları, beyaz ve renkli teni bir doğu hükümdarında pek az birleşen iki meziyete şiddet ve yumuşaklığa delâlet eylerdi. Bünyesi güçlü ve sakalı ve bıyığı sık ve parlaktı. Sağ kulağının altında bir ben vardı ki, doğulularca büyük bir güzellik sayılırdı.»

Eski büyükler: «— Halkın duası, hükümdarlara hazinedir» derler. Ki biz de o duaya bütün sevgi ve saygımızla katılıyoruz. Çünkü, Orhan Gazi buna lâyık bir hükümdardır.